

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2021 р.

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2021. – 311 с.

ISBN 978-966-02-9609-1

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Филипович Людмила Олександрівна – завідувач відділу філософії та історії релігії Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Технічні редактори:

Васюк Ірина Василівна – пошукач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Лапутько Анна Валеріївна – старший лаборант кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 12 від 27 травня 2021 р.)

ISBN 978-966-02-9609-1

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2021
© ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2021

СЕКЦІЯ VI.

РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДУХОВНА ДЕТЕРМІНАНТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

MEDZINÁBOŽENSKÁ EKUMÉNA AKO POZITÍVNY SIGNÁL ZDRAVEJ SPOLOČNOSTI	176
<i>Hedviga Tkáčová</i>	
СПЕЦИФІКА КОНСТРУЮВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ОЗДОРОВЧИХ ПРАКТИК В СУЧАСНОМУ РІДНОВІРСЬКОМУ РУСІ (НА ПРИКЛАДІ РОДОВОГО ВОГНИЩА РІДНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ВІРИ)	181
<i>Базик Д. В.</i>	
ПИТАННЯ ЗМІНИ ГРОМАДЯНАМИ КОНФЕСІЙНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ В УКРАЇНІ	184
<i>Білозор Д. В.</i>	
РЕЛІГІЙНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОЇ СТИГМАТИЗАЦІЇ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЙ	187
<i>Іщук Н. В.</i>	
МЕНТАЛЬНІСТЬ ТА РЕЛІГІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ПАРАДИГМИ АВРАМІСТИЧНИХ РЕЛІГІЙ	191
<i>Кулагіна-Стадніченко Г. М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	193
<i>Меєрелішвілі М. О.</i>	
КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ	195
<i>Мозгова Н. Г.</i>	
РЕЛІГІЯ І МЕДИЦИНА В ОЗНАЧЕННІ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ ПРОЯВІВ ЛЮДИНИ – “ЗДОРОВ'Я І ХВОРОБА”	200
<i>Сініцина А. В.</i>	
ВПЛИВ РЕЛІГІЇ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ	204
<i>Шеховцова-Бурянова В. А.</i>	

життєдіяльності. В процесі об'єктивації суб'єктивна ментальність втілюється в предметні форми – приміром, – у релігійну свідомість, надаючи їй рис самотності і неповторності. Тим самим ментальність набуває онтологічного статусу і перетворюється на одну з важливих характеристик своєрідності олюдненого буття.

За своєю природою ментальність є різновидом ідеального. Подібно до релігійних свідомості, образу чи знання вона не має власної субстанціональності і не може випробуватись на дотик, смак чи слух. Ментальність є альтернативою уречевленості в тому сенсі, що не володіє властивостями останньої. На зразок будь-якого різновиду ідеального, ментальність не існує поза своїми матеріальними носіями, проте аж ніяк не зводиться до них.

Такий підхід має значення загальної методологічної засади. Нижче ми пропонуємо зосередитись на проблемі пошуку характерних рис архетипу релігійної особистості, що постає прикладом для релігійної ідентифікації решти співвіруючих. Будь-яка релігія представлена ідеальним образом релігійного суб'єкта, що ментально виявляється через сукупність інтерсуб'єктивних компонентів. До останніх зараховують релігійну мораль і моральність, звичаєвість, спосіб вірування і стереотипи мислення, чесноти і духовні цінності. Прослідкуємо ментальну специфіку релігійної особистості у її відносинах до надприродного на прикладі авраамістичних релігій.

Насамкінець зазначимо, що діалог між представниками авраамістичних релігій у сучасному громадянському суспільстві може засновуватись на спільному дослідженні гідності людської особистості, що постане позитивним знаком для світу, ураженого насильством, репресіями та приниженням. У більш специфічному богословському обговоренні юдеї і християни, можливо, запитують одне одного: “В якому розумінні ми називаємо Бога Особистістю?” Нарешті, діалог може призвести до несподіваного, але такого бажаного результату, коли юдеї, християни і мусульмани будуть ставитися одне до одного як особистості, яких любить Один і Той Самий Бог.

Мегрелішвілі М. О.,

Запорізький державний медичний університет,
mariamegre2016@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

За останній рік, в умовах пандемії COVID-19, життя людей в більшості країн світу зазнало кардинальних змін. Навіть ті сфери суспільства, які традиційно розвиваються повільніше за інші, зокрема релігійна, змушені були відповісти на глобальний виклик, що постав перед людством.

Згідно з результатами моніторингу церковно-релігійної ситуації в Україні, що здійснює центр Разумкова, українське суспільство характеризується високим рівнем релігійності – 68 % громадян у 2020 році визнавали себе віруючими [1, с. 3]. До того ж Церква посідає “... одну з перших позицій за

рівнем суспільної довіри серед суспільних і політичних інститутів (поряд з волонтерськими організаціями і Збройними Силами)” – 60 % [1, с. 8].

Звідси випливає, що Церква в Україні є досить вагомим важелем впливу на суспільну свідомість. Тож у кризових ситуаціях, якою стала пандемія COVID-19, священнослужителі мали б докласти більших зусиль, щоб переконати парафіян дотримуватись карантинних вимог. Проте, протягом минулого року ми спостерігали численні порушення карантинного режиму під час проведення відправ, особливо на релігійні свята, звинувачення на адресу Церкви від представників влади та заяви у відповідь від Всеукраїнської Ради Церков та релігійних організацій (ВРЦІРО).

При цьому не можна сказати, що представники кліру зовсім ігнорували загрозу COVID-19. На сайті ВРЦІРО наявні і “Заклик ВРЦІРО щодо профілактики поширення коронавірусу” і “Заява щодо початку процесу вакцинації від COVID-19 в Україні”, де, зокрема, зазначається, що: “заборони вакцинації в наших канонічних нормах немає, оскільки це питання належить до компетенції фахівців-медиків” [2]. Більше того, у березні 2021 року відбулась публічна вакцинація представників різних релігійних організацій.

Самі віряни по-різному поставилися до карантинних обмежень 2020 року в тому, що стосується їх релігійного життя. “Результати дослідження засвідчили, що під час жорсткого карантину в березні-травні більшість (68%) опитаних не відвідували церкву або молитовний будинок (від 61% жителів Заходу до 77% – Півдня і Сходу); ще 26% – скоротили частоту відвідувань, і лише 7% – не зважили на карантин (від 11% вірних УПЦ(МП) до 3% – УГКЦ)” [1, с. 8].

Відбулися зміни і у забезпеченні проведення релігійних відправ. “Для того, щоб карантинні обмеження не перешкождали дотриманню принципу свободи совісті і реалізації потреб віруючих, була організована трансляція релігійних відправ у мережі Інтернет. Участь у цих відправах брали 13% опитаних (від 39% жителів Заходу до 4-5% жителів решти регіонів, від 56% вірних УГКЦ до 6% “просто християн” і “просто православних”” [1, с. 8]. Невисокий відсоток тих парафіян, хто брав участь у релігійних відправах у мережі Інтернет може бути свідченням того, що серед віруючих багато людей похилого віку, вони більш консервативні, тож їм складніше адаптуватися до змін. Можна припустити, що в умовах постійних та динамічних змін, час від часу дуже травмуючих, які є характерною рисою українського суспільства, саме релігійне життя з його неквапливістю, звичними ритуально повторюваними діями, перебування серед знайомих облич віруючих, особливо в невеличких містах та селищах, діє на людей заспокоїливо, надає розраду, коли це необхідно, навіть якщо не враховувати власне сам духовний аспект цього життя. В умовах карантину парафіяни були позбавлені цієї важливої частини свого буття. Відтак, не дивно, що деякі з них порушували карантинні умови.

Отже, зміни, що відбулись в релігійному житті підчас пандемії COVID-19, є необхідною умовою функціонування суспільства з метою убезпечити вірян від зараження. Проте, враховуючи вагомий вплив Церкви на масову свідомість, її роль в українському суспільстві, потенціал Церкви для роз’яснення населенню загрози хвороби було використано не повністю.

Література:

1. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000-2020 рр. (Інформаційні матеріали) / Разумков центр. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_religiya.pdf
2. Заява щодо початку процесу вакцинації від COVID-19 в Україні / ВРЦІРО. URL: <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-vaccination-against-covid-19-in-ukraine>

Мозгова Н. Г.,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
mozgova@gmail.com

КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

У сучасному глобалізованому світі цивілізаційне розмаїття культурного багатства, накопиченого народами планети за тисячоліття зазнало тиску уніфікації, нівелювання. Глобальні монополії, завойовуючи міжнародні ринки, намагаються формувати на всіх континентах єдині смаки, уподобання, звички, споживацькі інтереси, які, в підсумку, мають формувати уніфіковану модель поведінки населення різних країн, охоплених процесом глобалізації. В умовах глобалізації майже у всіх країнах одночасно дивляться одні й ті ж фільми, телепередачі, спортивні змагання, населення (насамперед молодь) має уніфіковані пріоритети в сфері моди, музики, одягу, продуктів харчування, спортивної екіпіровки тощо.

Отже, якщо подивитись на феномен глобалізації з філософсько-антропологічної позиції, то виявиться, що проблемність сучасного буття людини полягає в її ізоляції, обумовленій уніфікацією культури, її “омасовленням” та деперсоналізацією. Позбавлення від звичних стереотипів життя і мислення, які постійно витісняються новими, провокує ситуацію розгубленості. А це, у свою чергу, призводить до відчуття замкненості, відчуження, стурбованості у прагненні знайти стабільність у динаміці соціоекономічних і політичних трансформацій, що змушує кожного індивіда керуватися насамперед егоїстичними інтересами. Звідси, як ніколи раніше, саме у глобалізовану епоху, постає проблема ідентичності як окремої особистості (на підставі відсутності її цілісності), так і проблема ідентичності соціуму в цілому.

Людина сучасного глобалізованого суспільства, що існує в умовах полікультурного розвитку суспільства, на тлі надпотужного інформаційно-комп'ютерного підйому, в оточенні “візуалізованих” культурних форм, які утворили специфічне гіперреальне середовище, вже сьогодні стає, на нашу думку, носієм складної, множинної або “мозаїчної” ідентичності. Адже, необхідність адаптації у складному сучасному світі, прагнення до цілісності особистості стає все більшою потребою сучасної людини, тому і способи її адаптації будуть ставати все більш складними та різноманітними. Нова